N°. 625. 1855.

DE GRONDWET.

VERSCHIJNT
Alle dagen, behalve Zon- en Feestdagen.

ABONNEMENTSPRIJS:

Voor 's Gravenhage per 3 maanden . . . . . . ƒ 4.50.
Voor de overige steden des Rijks . . . . » 5.50.

VRIJDAG 1 JUNIJ.

UITGEVER-DIRECTEUR:
C. H. SUSAN, Jr., te 's Gravenhage.
Hoofd-Correspondenten **M. Schooneveld en Zoon**, Beurssteeg, te Amsterdam.
Brieven **franco** aan het Bureau **De Grondwet.**
Jan Hendrikstraat, n°. 259.

PRIJS DER ADVERTENTIEN:

Van één tot zes regels. . . . . . . ƒ 1.00.
Voor elken regel meer. . . . . » 0.15.
Behalve d 35 cts. zegelgeld.

Aankondigingen van geboorte, huwelijk en overlijden worden geplaatst tegen betaling van ƒ 1, het zegel regt daaronder begrepen.

HET VERSLAG DER TWEEDE KAMER OVER de Wet op het Onderwijs.

Twee-en-vijftig folio-bladzijden beslaat het, thans verschenen Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over het aanhangige ontwerp van wet op het Lager- en Middelbaar Onderwijs, opgemaakt door de heeren BOSSCHA, DE KEMPENAER, VAN LIJNDEN, BLAUPOT TEN CATE en THORBECKE, dat in de sectien door 52 leden is onderzocht geworden.

Aan de algemeene beschouwingen, die 18 bladzijden ruimte innemen, ontleenen wij de volgende hoofdpunten:

§ 1. De eerste vraag, die men deed, was, of de Reg. door het voordragen eener wet tot regeling van het lager- en middelbaar onderwijs, met geheele terzijdestelling van hetgeen het hooger onderwijs betreft, aan den eisch der Grondwet voldoet. Eenige leden geloofden dit niet. Hunnes inziens brengt art. 194 der Grondwet mede, dat de inrigting van het openbaar onderwijs in zijnen geheelen omvang bij ééne en dezelfde wet geregeld worde; welke wet tevens de volgens hetzelfde grondwetsartikel vereischte voorschriften omtrent het bijzonder onderwijs bevatten moet. Andere leden gingen niet zoo ver van de regeling der drie takken van het onderwijs in ééne en dezelfde wet als volstrekt vereischt te beschouwen. Zij konden toegeven, dat de bepalingen, tot elken tak betrekkelijk, in een afzonderlijk ontwerp vervat, of ook dat in plaats van drie, twee wetsontwerpen wegens deze aangelegenheid tot stand gebragt wierden. Maar ook in dat geval moesten die wetsontwerpen gelijktijdig ingediend en als deelen van één geheel beschouwd worden. Alleen dan werd aan de bedoeling der Grondwet voldaan, die in haar 5de additioneel artikel het ontwerp of de ontwerpen van wet op het onderwijs in éénen adem noemt, en werd tevens in overeenstemming met den aard der zaak gehandeld. In de derde plaats waren er leden, naar wier gevoelen de Grondwet omtrent dit punt geen gebiedend voorschrift bevat en zelfs de vrijheid des wetgevers in 't minst niet beperkt.

Maar al deze leden hadden, gelijk al de overigen, wier gevoelen hier boven ontwikkeld is, gewenscht, dat de Reg. hare zienswijze, haar stelsel omtrent de wettelijke regeling van al de drie takken van het onderwijs, althans in hoofdtrekken, had blootgelegd. Zonder een overzigt van het geheel, meende men, is behoorlijke afbakening van het gebied van een der onderdeelen onmogelijk. Tot dat overzigt nu, tot de kennis der zienswijze van de Reg. over de meeste hier in aanmerking komende hoofdpunten, kan de Mem. van Toelichting tot het tegenwoordig wetsontwerp niet leiden. Dat stuk treedt alleen met opzigt tot de voorgedragene bepalingen omtrent het lager onderwijs in meer bijzonderheden; behelst omtrent de inrigting van het middelbaar onderwijs weinig of niets, en bewaart over al hetgeen het hooger onderwijs betreft een diep stilzwijgen. In twee der afdeelingen werd een zeer ongunstig oordeel over de bedoelde memorie uitgesproken. Zij getuigde, zeide men, geenzins van het besef, welk hoog gewigt aan eene goede regeling van het openbaar onderwijs moet worden toegekend, en welken grooten omvang dit onderwerp van wetgeving heeft.

In de andere afdeelingen is men niet in eene afzonderlijke waardering der Memorie van Toelichting getreden. Men heeft daar wel nu en dan zich beklaagd, dat voldoende inlichting omtrent enkele punten gemist werd, maar scheen toch over dat stuk in zijn geheel geenszins zoo ongunstig te denken. Alleen werd het ook daar door sommige leden betreurd, dat de Regering niet in den aanhef van het bedoelde stuk hare zienswijze omtrent de groote beginselen, die geheel het onderwerp beheerschen, opzettelijk had ontvouwd.

§ 2. In de tweede plaats kwam de vraag in aanmerking, of de afbakening der grenzen van de drie takken van het onderwijs, zooals die volgens het wets-ontwerp zou plaats hebben, aannemelijk is. Nagenoeg algemeen werd die vraag ontkennend beantwoord. Al dadelijk waren er leden, die het gebied van het lager onderwijs te zeer beperkt achtten, omdat art. 1 van het wets-ontwerp, met afwijking van het beginsel der schoolverordeningen van 1806, het onderrigt in vreemde talen of in hare beginselen ten eenemale van dat gebied uitsluit. Deze bedenking werd echter door de groote meerderheid niet beaamd. Tijdens de vaststelling der Grondwet van 1848 kon onder het lager onderwijs wel niets meer verstaan worden, dan hetgeen de circulaire van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 5 Julij 1830 daaronder begreep. De vreemde talen waren in die omschrijving niet opgenomen. Zij kunnen ook thans niet als een onafscheidelijk deel van het lager onderwijs beschouwd worden, om de alles afdoende reden, dat de Grondwet het overal geven van voldoend openbaar lager onderwijs voor de overheid verpligtend maakt, en het dan toch wel niet in de bedoeling der grondwetgevers liggen kan, dat ook in de kleinste plattelands-gemeente op de openbare lagere school onderwijs in vreemde talen gegeven worde. Daarenboven is, volgens het zamenstel der tegenwoordige wet, het onderwijs in vreemde talen van die scholen niet uitgesloten. Het laatste lid van art. 5 laat daaromtrent de noodige ruimte.

Indien alzoo op dit punt bij de groote meerderheid geene overwegende bedenking bestond, was het geheel anders met opzigt tot de omschrijving van het gebied van het middelbaar onderwijs. Volgens art. 1 van het ontwerp wordt het middelbaar onderwijs aan het lagere gekoppeld; is het eerste niets meer dan eene voortzetting van het laatste; zullen de middelbare scholen van de lagere alleen daarin onderscheiden zijn, dat daar het onderrigt in de vakken van het lager onderwijs een weinig hooger wordt opgevoerd. Er zal op de middelbare school iets meer rekenen geleerd worden, zoodat ook de stelkunst wordt opgenomen; iets meer aardrijkskunde, iets meer geschiedenis, iets meer vormleer, zoodat deze tot de meetkunst overgaat, iets meer taalkunde, zoodat nevens de moedertaal ook de beginselen der vreemde levende talen een deel van het onderwijs zullen uitmaken.

Zoodanige afbakening der grenzen van het middelbaar onderwijs strijdt, naar het algemeen gevoelen, met den aard der zaak, met de bedoeling der Grondwet, met het algemeen belang, met de overtuiging der Regering zelve, die in hare Memorie van Toelichting duidelijk genoeg laat doorblinken, dat zij haars ondanks aan het middelbaar onderwijs zulk een beperkt gebied heeft aangewezen. Veeleer dan zich met die aanwijzing te vereenigen, zou men kunnen instemmen met de indeeling, die op blz. 3 der Memorie van Toelichting als slotsom van vroegere beschouwingen over dit onderwerp wordt aangegeven, en volgens welke, terwijl het lager onderwijs tot die ontwikkeling en vorming strekt, welke voor een ieder onmisbaar is, het middelbaar onderwijs, wel verre van enkel voortzetting van het lager te zijn, tot opleiding dienen moet eensdeels voor handel, landbouw en nijverheid (in industrie-scholen) anderdeels tot opleiding voor de universiteit in (gymnasien.)

§ 3. Eene derde hoofdvraag bestond daarin, of de inrigting, die volgens het wets-ontwerp aan het openbaar middelbaar onderwijs zou worden gegeven, bijval verdiende. Bij de behandeling dier vraag moest men wel de overtuiging uitspreken, dat de inrigting van het middelbaar onderwijs in het wets-ontwerp *in 't geheel niet geregeld wordt*, zelfs niet binnen den zeer beperkten omvang, welke daarbij aan dezen tak wordt toegekend. Art. 1 spreekt van de vakken van middelbaar onderwijs; in artt. 4 en eenige volgende wordt van openbare middelbare scholen, telkens in verband met de lagere, gewag gemaakt, maar nergens worden zij bepaald aangeduid, en ongevoelig verliest men het spoor van hetgeen een van de voorname onderdeelen der wet moest uitmaken. *In zoo verre voldoet dus de wet in geenen deele aan het voorschrift van het tweede lid van art.* 194 *der Grondwet.*

Naar veler gevoelen is het zeer te betreuren, dat de Regering aan het middelbaar onderwijs zoo weinig gezette aandacht heeft gewijd. Tot dusverre is daarvoor van Gouvernementswege niets of nagenoeg niets gedaan, en werd deze tak aan de bijzondere nijverheid overgelaten. Zoo men niet wil, dat onze natie inzeer belangrijke opzigten meer en meer bij andere volken achtersta, moet aan die verwaarloozing een einde worden gemaakt, en ook van regeringswege aan het middelbaar onderwijs de zorg gewijd worden, die het zoo zeer verdient.

§ 4. Vermits, gelijk uit het voorafgaande blijkt, de voorgedragene wet geacht kan worden alleen de regeling van het lager onderwijs te betreffen, was het een vierde hoofdpunt van beschouwing, of aan die regeling de lof van *volledigheid* toe te kennen is. *Algemeen moest men ook deze vraag ontkennend beantwoorden.* Allen kwamen daarin overeen, dat de wet zeer groote leemten heeft, en velen konden niet ontveinzen, dat inzonderheid uit dien hoofde het wets-ontwerp, als een geheel beschouwd, op hen eenen zeer ongunstigen indruk heeft gemaakt. Die leemten zijn zelfs zoo menigvuldig en in 't oog vallend, dat men het bestaan daarvan, na al wat sedert eene reeks van jaren hier te lande over de wetgeving op het lager onderwijs is verhandeld, *onverklaarbaar* zou moeten noemen, indien de Memorie van Toelichting niet eenigermate de oplossing gaf. Daaruit blijkt, dat de Regering geenszins beoogd heeft *het onderwerp in zijnen geheelen omvang bij wet te regelen* (bladz. 5); maar bepaalde punten, die zij daarvoor vatbaar acht, aan nader vast te stellen reglementen wil overlaten. Dit kon men niet goedkeuren.

Bij de optelling der leemten, die het wets-ontwerp met opzigt tot de regeling van het lager onderwijs aanbiedt, kwamen voornamelijk de volgende punten ter sprake, op de meeste waarvan men nog nader bij de meer bepaalde overweging der artikelen van het wets-ontwerp teruggekomen is.

I. Het gemis van alle bepalingen omtrent *de opleiding der onderwijzers.* Dit vooral moest als eene hoofdleemte worden beschouwd. De hoop en kracht van ons openbaar volks-onderwijs, zeide men, rusten op de waardij der onderwijzers. Vele andere vraagstukken omtrent de aan het lager onderwijs te geven rigting en de daarbij te volgen beginselen kunnen als van ondergeschikten aard worden beschouwd, zoo slechts zekerheid bestaat, dat het onderwijs des volks over het algemeen aan kundige, geschikte, godsdienstig gestemde onderwijzers is toevertrouwd, en die zekerheid laat zich niet verkrijgen, zoo niet van overheidswege voor de aankweeking van zulke onderwijzers zorg wordt gedragen.

II. Het gemis van doeltreffende bepalingen omtrent *het examen der onderwijzers.* Hangt, zoo als straks werd aangemerkt, de toekomst van het volksonderwijs vooral van de waardij der onderwijzers af, dan behoort de wetgever ook zorg te dragen, dat voortaan niemand aan het hoofd eener school kunne optreden, dan die blijken heeft gegeven de daarvoor vereischte bekwaamheid te bezitten. In een streng onderzoek van ieder, die zich aan den onderwijzersstand wijden wil, ligt de eenige afdoende waarborg, dat de schooljeugd voortaan nergens het slagtoffer worden zal van onkunde en ongeschiktheid. Die waarborg nu ontbreekt in de wet, welke geene afdoende, behoorlijk uitgewerkte voorschriften op dit punt behelst, en, zoo als nog nader bij de behandeling van art. 13 zal worden aangetoond, veeleer de strekking heeft, om een zeer laag peil van kunde en bekwaamheid voor de onderwijzers in 't algemeen te doen aannemen.

III. Het gemis van eenig voorschrift tot *verzekering van een behoorlijk bestaan aan den onderwijzer der openbare lagere school.* De pligt der overheid, om voor het overal geven van voldoend openbaar lager onderwijs te zorgen, brengt ook de zorg mede, dat de openbare onderwijzer overal een genoegzaam inkomen geniete. Het een staat in onmiddellijk verband tot het andere. Nog meer dan vroeger moet op deze gewigtige aangelegenheid gelet worden, omdat de openbare onderwijzers voortaan met eene onbelemmerde mededinging van de onderwijzers der bijzondere scholen zullen te worstelen hebben, en zich in menig geval niet zullen kunnen staande houden, als hun niet een voldoend vast inkomen verzekerd is.

IV. Het ontbreken van elk voorschrift, geschikt tot *beveiliging van den openbaren onderwijzer tegen gebrek in zijnen ouden dag.* Ook dit punt mag, zoo men iets wezenlijks tot aanmoediging en opbeuring van den onderwijzersstand doen wil, door den wetgever niet geheel ter zijde worden gesteld. Het welbegrepen belang van het onderwijs brengt mede, dat de onderwijzer, die met trouw en ijver zijne pligten vervult, niet bij het klimmen zijner jaren door de angstige zorg bekneld worde van eerlang, als zijne krachten hem ontzinken, aan armoede te zijn blootgesteld. Eenig vooruitzigt op verzorging in den ouden dag moet voor hem bestaan, al ware het slechts om te voorkomen, dat verdienstelijke, maar afgeleefde onderwijzers uit mededoogen ook dan in dienst worden gehouden, als zij niet meer in staat zijn hunne taak naar eisch te vervullen.

V. Ook *het beginsel der schoolpligtigheid* behoorde, naar het oordeel van eenige leden, in de wet opgenomen te zijn; waardoor zij verstaan, dat straf bedreigd worde tegen de ouders of voogden, die nalatig zijn in het vervullen van den pligt om hunne eigene of de aan hunne zorg toevertrouwde kinderen, zoolang dezen in de schooljaren vallen, regelmatig onderwijs te doen genieten.

De groote meerderheid vereenigde zich niet met de beschouwingen van die leden en achtte het dus geene leemte in de wet, dat zij over de schoolpligtigheid het stilzwijgen bewaart. De ouders, die aan hunne kinderen geen behoorlijk onderwijs doen geven, laden daardoor eene zware verantwoordelijkheid jegens dezen op hun hoofd; maar de Staat mag hun te dien aanzien geen dwang aandoen, allerminst onder de werking eener Grondwet, die het beginsel der vrijheid van onderwijs verkondigt.

VI. Het gemis van alle *gezondheidsmaatregelen op het gebied der school.* In de eerste plaats komt hierbij de zorg in aanmerking, dat de schoollocalen de noodige ruimte voor de daarin aanwezige kinderen bezitten en ook in andere

opzigten zoodanig zijn ingerigt, dat het verblijf daarin geenen schadelijken invloed op de gezondheid der schooljeugd kunne uitoefenen. Algemeen keurt men het af, dat zulk een gewigtig punt in de wet met stilzwijgen is voorbijgegaan.

Naar het oordeel van verscheidene leden behoort de wet nog andere voorzieningen ten aanzien der gezondheids-politie op de scholen te bevatten, zoo als om te keer te gaan, dat kinderen uit huizen, waar besmettelijke ziekten heerschen, de school bezoeken.

Ook kwam te dezer gelegenheid in de meeste afdeelingen het punt der *vaccine* ter sprake. Er heerschte daaromtrent verschil van gevoelen. Eenige leden wilden bij de wet zelve het verbod gehandhaafd hebben, dat geene kinderen op de school worden toegelaten, dan voorzien van het bewijs, dat zij òf de koepok-inenting ondergaan, òf de natuurlijke kinderziekte gehad hebben. Anderen voegden er bij, dat het vooroordeel, hetwelk op dit punt heeft geheerscht en thans allengs verdwijnt, vooral ook een gevolg is geweest van den opgelegden dwang; dat men daarom de zaak aan het geweten der ouders moest overlaten en niet verder gaan dan het bepaalde bij het besluit van 18 April 1818, waarbij alleen het bezoek der school door kinderen uit een huis, waar de besmetting der kinderziekte heerscht, verboden wordt. Weder andere leden, erkennende dat de circulaire van 1825 hier en daar nadeelig op den schoolgang gewerkt had, vroegen, of het niet mogelijk zou zijn de koepok-inenting algemeen te maken door verordeningen, die in geenerlei regtstreeksch verband tot de school stonden.

Nog in een ander opzigt moest, naar het oordeel van sommigen, de wetgever voor de gezondheid der schoolgaande kinderen zorg dragen, namelijk door voor te schrijven, dat aan het lager onderwijs zooveel mogelijk ligchaamsoefeningen verbonden zouden zijn.

VII. Het gemis van alle bepalingen omtrent *de ewa aren herhalingsscholen.* Nagenoeg eenstemmig is men van oordeel, dat in eene goede wet op het lager onderwijs de vermelding der bewaarscholen niet mag ontbreken. Zij zijn als den eersten trap van het volksonderwijs te beschouwen en, indien zij goed zijn ingerigt, uitnemend geschikt om de kinderen van zeer jeugdigen leeftijd aan orde en ondergeschiktheid te gewennen, de verstandsontwikkelng bij hen te bevorderen, en hen van zeer veel verkeerdheden terug te houden.

VIII. In twee der afdeelingen waren eenige leden, die het eene leemte in de wet achten, dat daarin niets voorkomt omtrent *den band tusschen het openbaar lager onderwijs en de bedrijvigheid van het volksleven.* Huns inziens kon dit onderwijs dan alleen op den naam van *voldoend* aanspraak maken, wanneer het in overeenstemming was met de plaatselijke behoeften van iedere gemeente, in dien zin, dat de schooljeugd reeds eenigermate werd opgeleid tot het bedrijf, hetwelk naderhand door de meeste der daartoe behoorende kinderen zou worden uitgeoefend.

IX. *De geheel onvoldoende regeling van het schooltoezigt.* Terwijl men zich voorhield, bij de opzettelijke beschouwing van art. 21 van het ontwerp, nader op dit punt terug te komen, meenden de meeste leden hier reeds te moeten aanmerken, dat zij zich geene goede wet op het lager onderwijs konden denken, die de werking en de grenzen van het toezigt niet in de bijzonderheden omschreef. Die grenzen kunnen en behooren voor de bijzondere scholen naauwer te worden getrokken dan voor de openbare. maar de aanwijzing daarvan en dus ook van het onderscheid tusschen het tweederlei toezigt, mag niet ontbreken. De Grondwet heeft uitdrukkelijk onder de voorwaarden, waarop het geven van onderwijs vrij zal zijn, het toezigt der overheid, bij de wet te regelen, genoemd. Eene zaak van dat overgroot gewigt kan, ook in het belang van het vrije onderwijs, niet aan reglementen worden overgelaten.

X. Het stilzwijgen der wet omtrent *het door vreemdelingen te geven onderwijs.* Moeijelijk laat zich dit stilzwijgen verklaren. Stond de Regering het gevoelen voor, dat vreemdelingen ten eenen male van het geven van onderwijs hier te lande uitgesloten moeten zijn, dan had men ten minste eenige ontwikkeling of regtvaardiging van dat gevoelen in de Memorie van Toelichting mogen verwachten.

§ 5. In al de afdeelingen is zeer opzettelijk de vraag behandeld, of het niet als een hoofdgebrek in het tegenwoordig wetsontwerp te beschouwen zij, dat daarin de vermelding van *het Christelijk beginsel als grondslag van alle onderwijs* ten eenen male onbreekt.

Daaromtrent werden drie hoofdgevoelens ontwikkeld.

I. In de eerste plaats waren er eenige leden, die de verzwijging van het Cristelijk beginsel in de wet ten sterkste afkeurden, het een beschamend verschijnsel achtten, dat zoodanige on-Christelijke wet op het onderwijs aan de Vertegenwoordiging eener Christennatie kon worden aangeboden en met nadruk het gevoelen voerstonden, dat ook op de openbare scholen een positief godsdienstig onderwijs, in verband met het onderwijs in de godsdienst, dat gegeven wordt van wege de Kerk, wierd mogelijk gemaakt.

Naar het oordeel dezer leden wordt de uitsluiting van het Christelijk beginsel geenszins door *de eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen* geboden, waarvan art. 194 der Grondwet spreekt.

Door de verzwijging van het Christelijk beginsel in de wet wordt geheel afgeweken van den geest en de letter der schoolverorderingen van 1806. De afwijking van de in 1806 aangenomene beginselen wordt, volgens deze leden, door niets geregtvaardigd. Het is waar, de Grondwet verleent volkomene vrijheid tot oprigting van bijzondere scholen; dáár kan het onderwijs op de waarheden des Christendoms gegrond zijn; maar dit hulpmiddel is, wegens de daaraan verknochte kosten, slechts voor weinigen bereikbaar; slechts in een gering aantal gemeenten te baat te nemen.

Bij de ontwikkeling van hun hoofddenkbeeld werd door deze leden beweerd, dat zij geenszins de vestiging van openbare gezindheidsscholen bedoelen, welke, naar hun gevoelen ten onregte, somtijds secte-scholen worden genoemd. Zulke scholen hebben de bepaalde bestemming, om aan de leerlingen, te gelijk met het maatschappelijk en godsdienstig onderwijs, ook de kennis der leer van het kerkgenootschap mede te deelen, waarin die leerlingen worden opgevoed. Zij bewegen zich tot zekere hoogte op kerkelijke terrein en kunnen nimmer onder de openbare scholen worden gerangschikt.

De diakonie-scholen, waarvan art. 3 van het reglement van 1806 spreekt, behooren tot deze klasse. Daarom zou dit echter nog niet beletten, dat bijv. op eene Hervormde gezindheidsschool het onderwijs in de godsdisnst, even als op de openbare afzonderlijke, aan de Kerk overgelaten wierd. In tegenstelling nu van zulke gezindheidsscholen wordt door deze leden de vestiging van afzonderlijke scholen voorgestaan, de scheiding der leerlingen alleen in zoover als het, zonder te kort te doen aan het godsdienstig karakter van het onderwijs, niet mogelijk is hen onder de leiding van denzelfden onderwijzer te vereenigen. Het zijn dus geenszins, zooals de Regering het heeft willen doen voorkomen, afzonderlijke scholen voor Gereformeerden, Lutherschen, Doopsgezinden enz., die zij verlangen. Zij willen, dat, nevens de openbare scholen voor Roomsch-Katholijke leerlingen, andere voor Protestantsche leerlingen bestaan, waar noch de Bijbel, noch het gebed behoeft te worden geweerd, en bij het onderwijs in de geschiedenis des vaderlands, over de kerkhervorming, den opstand tegen Spanje en den vrede van Munster wordt gesproken, zoo als Protestantsche ouders dit voor hunne kinderen kunnen vorderen.

II. Het tweede hoofdgevoelen werd door een veel grooter aantal leden voorgedragen. Zij gingen uit van de stelling, dat, even als het Christendom de grondslag is onzer beschaving, zoo ook Christelijk godsdienstige beginselen een der hoofdelementen van het openbaar lager onderwijs moeten uitmaken. Zij geloofden niet, dat de Grondwet eenigen hinderpaal daaraan in den weg legt. De eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen, in het 2de lid van art. 194 der Grondwet voorgeschreven, behoeft niet in dien zin te worden uitgelegd, als of geheele ter-zijde-stelling dier begrippen bedoeld ware. Het duldt zelfs zulk eene uitlegging niet. De zin onzer natie vordert een godsdienstig, en wel een Christelijk godsdienstig onderwijs. De overgroote meerderheid der ingezetenen verlangt niet, dat reeds op de school bijzondere leerstellingen van kerkgenootschappen worden aangeraakt of in de jeugdige gemoederen zaden worden geworpen, waaruit later het kwaad der onverdraagzaamheid zou kunnen ontkiemen, maar zij stelt er wel hoogen prijs op dat het lager onderwijs dienstbaar worde gemaakt aan de bevordering van zedelijkheid en godsdienst en aan het geloof in die groote waarheden, waaromtrent al de Christen-kerkgenootschappen het eens zijn. Wierd dus de inrigting van het openbaar lager onderwijs derwijze geregeld, dat de bevordering van Christelijke beginselen op de openbare school onmogelijk wierd, dan zou die regeling, in plaats van ieders godsdienstige begrippen te eerbiedigen, gelijk de Grondwet beveelt, integendeel in strijd zijn met het godsdienstig begrip van de natie in 't algemeen. Te gelijk zou dan het belang van den Staat, welks welzijn op de zedelijkheid en den godsdienstzin zijner burgers berust, weinig worden behartigd. De school is, gelijk reeds vroeger werd aangemerkt, geenszins de opvoedingsplaats der jeugd, maar kan en mag toch aan die opvoeding dienstbaar zijn.

Op zulke gronden verlangde men van deze zijde, dat de wet òf op het voorbeeld van die van 1806 de opleiding tot Christelijke en maatschappelijke deugden als een hoofddoel van het lager onderwijs aanwees; òf, zoo het woord *Christelijk* vermeden moest worden, althans het doorstralen, dat het godsdienstig element niet is uitgesloten. Het verbod om iets te leeren wat met Christelijke begrippen strijdt, zou reeds eenigermate bevredigen en tot gerust-stelling der natie strekken. Te meer drongen deze leden op zoodanige aanvulling der wet, omdat zij zich met allen nadruk verklaren moesten tegen het denkbeeld ook van eene facultative oprigting van openbare gezindheidsscholen. Zij achten de daaromtrent in art. 4 van het wetsontwerp voorkomende bepaling onuitvoerlijk, en indien zij uitgevoerd kon worden hoogst verderfelijk, omdat daardoor aanleiding zou worden gegeven tot velerlei twist en tweedragt, en eene scheiding zou worden gewettigd, die zeer zeker niet in den geest der Grondwet ligt.

III. In de derde plaats waren er verscheidene leden, die het geenszins als een gebrek in de wet beschouwden, dat daarin niet van het Christelijk beginsel als grondslag van het onderwijs gewag wordt gemaakt. Deze leden erkenden gaarne, dat onze beschaving, onze zeden op het Christendom berusten. Zij konden zich niet voorstellen, dat het mogelijk ware, lager onderwijs te geven wat niet tot zekere hoogte van het Christelijke beginsel, van de hoofdwaarheden des Christendoms uitgaat. Daarin ligt ook niets verkeerds, niets berispelijks, mits slechts het geven van aanstoot vermeden worde. Maar dat beginsel behoeft geene versterking in de wet. De Christelijke zin heeft de natie zoo zeer doortrokken, dat het onderwijs Christelijk zal zijn, ook dan als de wet geheel daarvan zwijgt.

Eene uitdrukkelijke vermelding van de opleiding tot Christelijke deugdsbetrachting als doel van het lager onderwijs is, volgens deze leden, onraadzaam, omdat bij de tegenwoordige verdeeling onzer maatschappij ieder aan zoodanige uitdrukking dien zin zal toekennen, die het meest met zijne bijzondere zienswijze strookt. Men zal, als de wet van een Christelijk beginsel spreekt, daaruit een Protestantsch of Roomsch-Katholijk beginsel lezen, en de op zich zelve onberispelijke uitdrukking der wet zal dus tot het mengen van leerstellige begrippen in het onderwijs leiden. Dit nu moet met alle kracht worden geweerd.

Als slotsom der overweging over de vraag, in deze paragraaph behandeld, kan worden vermeld, dat de meerderheid niet is ingenomen met het stelsel om het openbaar lager onderwijs in den regel uitsluitend te doen bestaan in de mededeeling van kundigheden vrij van elke poging tot aankweeking van deugd en godsvrucht, of tot het wijzen op waarheden, waaromtrent alle Christelijke gezindheden het eens zijn, en dat een zeer veel grooter aantal leden zich heeft verklaard tegen het denkbeeld, om openbare scholen toe te laten, waar het onderwijs op de leerbegrippen van een bepaald kerkgenootschap is gegrond.

Buitenland.

ALGEMEEN OVERZIGT.

Wij hebben niets te voegen bij de berigten, welke wij gister resumeerden, waardoor bevestigd werd, dat de expeditie naar Kertch met gunstigen uitslag werd bekroond. De Russen hebben inderdaad bij het naderen der vloot van de geallieerden hunne magazijnen en batterijen doen in de lucht springen, alsmede eenige stoomschepen en verscheidene koopvaardijschepen; daarop trokken zij terug, en de Engelsch-Fransche troepen konden, zonder tegenstand te ontmoeten, zich verwijderen. De flottille welke de zeeëngte van Yeni-Kalé overtrok is de zee van Azoff binnen gevaren en heeft zich van een dertigtal transportschepen meester gemaakt.

Eergister nog waren te Parijs geruchten in omloop van nieuwe overwinningen door de geallieerden behaald. Het geldt ditmaal eene groote zegepraal op het legerkorps door generaal Liprandi gekommandeerd, behaald. Tot dus verre echter is dit berigt op geenerlei wijze bevestigd geworden.

Men sprak te Parijs ook weder van nieuwe Oostenrijksche voorstellen door het kabinet van Weenen aan die van Parijs en Londen gedaan, na vooraf op officieuse wijze de adhaesie te hebben erlangd van de beide partijen, welke het meest regtstreeks in den strijd betrokken zijn, Rusland aan den eenen en Turkije aan den anderen kant.

Maar zij, die dit gerucht verzonnen hebben, vergaten, dat Oostenrijk alvorens voor de derde maal met voorstellen te kunnen optreden, ten minste het officieel ontkennend antwoord der Westersche mogendheden op de tweede voorstellen moest hebben ontvangen. Dat antwoord was Maandag te Weenen nog niet gekomen. Hoe zou het Oostenrijksch gouvernement dan eergister nieuwe stappen hebben kunnen doen?

Er is dus niets ernstigs van al die geruchten, welke alleen uitgelokt zijn door gemis aan wezenlijke nieuwe tijdingen. De dag van gister was, in dit opzigt, van eene volkomen onvruchtbaarheid, en den berigtgevers bleef niets anders over dan om hun scheppings-vermogen vrijen teugel te laten vieren.

De *Fransche Moniteur* meldt, dat de versterkings-werken om Kamiesch te dekken, met spoed worden voortgezet en hunne voltooijing naderen.

Niet zonder voorbeeld in de geschiedenis is het — zegt dit blad — om in de onmiddellijke nabijheid eener belegerde vesting en gedurende het beleg eene plaats op te rigten.

Reeds lang was de noodzakelijkheid om Kamiesch te versterken, erkend. De Keizer zag dit ook in, maar tot dus verre was men door het ongunstige saizoen en ook ten gevolge van dringende bezigheden verhinderd om hier de hand te slaan.

In Griekenland hebben in de laatste dagen bij herhaling arrestatiën plaats gehad, die in betrekking staan tot de ontdekking van een komplot om den generaal Kale[illegible] Minister van Oorlog, te vermoorden.

De zitting der Spaansche Cortes van den 25 Mei [illegible] gewijd aan de beraadslaging over den veertienden grondslag der constitutie, waarbij gedecreteerd wordt, dat gedurende de schorsing der zittingen van de Wetgevende Magt, eene commissie bestaande uit zeven leden der Cortes en vier sa[illegible]tarissen te Madrid zal verblijven, om te waken, dat er [illegible] aanslag op de grondwet gedaan worde en welke commissie tevens de bevoegdheid zou bezitten om wanneer tusschen haar en de regering geschil mogt ontstaan, de Cortes kunnen bijeenroepen. De heer Rios Rosas bood een amendement aan strekkende enkel en alleen om dien grondslag op te heffen, als wordende daardoor z. i. inbreuk gemaakt [illegible] de perogatieven van de Kroon. De vergadering nam in [illegible] zitting geene beslissing, maar wij weten reeds door [illegible] van den telegraaf, dat het amendement van den heer [illegible] Rosas is verworpen en dat de 14de grondslag der constitutie, waaraan de regering, bij monde van den heer [illegible] op stellige wijze hare goedkeuring schonk, met eene [illegible] meerderheid is aangenomen.

Het was in diezelfde zitting, dat de commissie, [illegible] met het onderzoek van het wetsontwerp, waarbij [illegible]gering buitengewone volmagt verzocht heeft om de [illegible]rige bewegingen te Saragossa te bedwingen, haar [illegible] uitbragt.

Van de zeven leden, waaruit deze commissie [illegible] mengesteld bewilligden zes in de aangevraagde vol[illegible] Een enkel lid, de heer Salmeron, lid van uiterste [illegible] zijde, verzette zich daartegen. Hij deed zelfs een [illegible] tegen die wet. Door den telegraaf weten wij, [illegible] voorstel verworpen werd.

Een depêche uit Madrid van den 28 meldt ons, [illegible] de zitting van den vorigen dag, de maarschalk Esp[illegible] der Cortes verzocht heeft zich permanent te verklaren tot dat dit wetsontwerp zal zijn in stemming gebragt, dat de vergadering denzelfden dag aan dit verzoek [illegible] gaf.

De Spaansche regering heeft de mededeeling ontvangen, dat de rebellen in Catalonie uiteengegaan zijn.

De troepen der regering hebben 30 gevangenen gemaakt. Het dagblad van Madrid deelt een decreet mede, dat kan worden beschouwd als het begin van uitvoering der wet op de desamortisatie. Bij dat decreet wordt eene algemeene directie voor den verkoop der nationale goederen benoemd.

Binnenland.

Staten-Generaal.

Tweede Kamer.

ZITTING VAN DONDERDAG, 31 MEI.

In deze zitting is ingekomen eene Kon. boodschap, ten geleide van een wets-ontwerp strekkende tot inkoop en amortisatie van nationale rentegevende schuld. — Verzending naar de afdeelingen.

Aan de orde van den dag is de voortzetting der beraadslagingen over het ontwerp van wet, strekkende tot voorloopige voorziening in sommige waterschapsbelangen, en wel over het nieuw art. 7, dat door den heer Thorbecke is voorgedragen.

De heer THORBECKE licht dat amendement toe, ook in verband tot het geheele stelsel, dat in zijne nieuwe drie artikelen is vervat. Het zal daarbij, naar hij gelooft blijken, dat hij op dit punt meer conservatief is, dan het gouvernement, en niet zoo vrijheidlievend, om bestaande en erkende regeringsregten prijs te geven. Het door hem voorgesteld nieuw art. 7 luidt aldus: „Wanneer het bestuur van een waterschap weigert of nalatig is, de noodzakelijke werken, waartoe het krachtens zijne inrigting, krachtens eene wet, een algemeenen maatregel van inwendig bestuur. Onze daartoe betrekkelijke bevelen of eene provinciale verordening is verpligt, te ondernemen of door de onderhoudpligtigen te doen verrigten, kunnen Gedep. Staten, die werken, waaronder ook opruimingen worden verstaan, doen uitvoeren.

Die uitvoering geschiedt ten koste van hen, tot wier last zij, indien het bestuur niet weigerachtig of nalatig ware geweest, zou zijn gekomen. Tot toelichting van zijn stelsel entwikkelt hij drie punten. De amendementen strekken: 1o. om in afwachting der algemeene wet, zoo nabij mogelijk te blijven aan het bestaande regt, dat sedert vele jaren in alle reglementen is bevestigd, overeenkomstig hetgeen ook in het vorig ontwerp was vervat; 2o. om getrouw te blijven aan de beweegreden van het tegenwoordig ontwerp, zijnde de noodzakelijkheid van het middel, om nalatige waterschapsbesturen hunne verpligtingen te doen vervullen, met andere woorden: het doel is weêrstand te breken, terwijl het ontwerp een prikkel tot weêrstand in zich bevat; en 3o. het stelsel van het ontwerp gaaf en in overeenstemming met de Grondwet te houden.

Hij ontvouwt hier zijn stelsel, dat er bij verzet tegen de uitspraak van Gedep. Staten hooger beroep bij den Koning moet bestaan en niet bij de regterlijke magt. Het beroep op den Koning moet hier zijn de tweede instantie. De vraag over de noodzakelijkheid van werken is eene technische waterbouwkundige quaestie, maar zou dit zijn de bestemming van het toezigt, door de Grondwet in de artikelen 190 tot 192 gewild? Zijne slotsom is dus deze, dat hij tegen de scheiding is, die in het ontwerp gemaakt wordt tusschen de noodzakelijkheid der werken en de gehoudenheid tot het doen uitvoeren van werken. Hij toont wijders aan, hoe de overeenstemming van het ontwerp zoo met zich zelf als met de Grondwet verbroken wordt door de bepalingen van het tweede deel der voordragt.

In de stukken der Regering wordt erkend, dat de waterschappen zijn publieke ligchamen over publiek regterlijke verbindtenissen; welnu daaruit volgt, dat de burgerlijke regter niet kan tusschen beide treden, zoo er geschil tusschen het waterschap en de administratieve autoriteit over de verpligting ontstaat. Aan een bestuur het regt van verzet bij den burgerlijken regter te geven is eene desorganisatie, eene verwarring van publiek en privaat regt.

De heer VAN GOLTSTEIN brengt eenige bedenkingen in het midden op de gronden, die voor het amendement zijn aangevoerd. Zijne wederlegging op de drie hoofdpunten van de rede des vorigen sprekers komen hierop neder: bij het verleenen van een nieuw regt aan de Regering, zooals hier het geval is, moet er een waarborg voor de ingezetenen gegeven worden, dat, zoo zij niet verpligt zijn tot die werken, zij daartoe niet kunnen gedwongen worden door het uitvoerend gezag, maar dat er een beroep zijn moet op den burgerlijken regter. Het is niet juist, dat de hoogere magt van bestuur boven alle dwaling verheven zou zijn. Want het zal hier zijn eene uitspraak van den Minister van Binnenlandsche Zaken, die zich moet laten inlichten door den waterstaat, die tevens tot voorlichting van het Prov. bestuur strekt.

De waterbouwkundige beschouwing moet bij Gedep. Staten blijven, de regtskundige beschouwing over de verpligting bij de regterlijke magt. Daarom is hij voor het ontwerp en tegen de amendementen.

De heer DE BRAUW kan ook niet voor de amendementen zijn. Het geldt hier eene uitlegging van de Grondwet. De hoofdvraag is, of de waterschappen publiek regtelijke ligchamen zijn, dan wel of zij zijn gebleven privaat regtelijke ligchamen. Volgens Spr. zijn zij dit laatste, zoowel in oorsprong als in ontwikkeling; maar daarom kunnen er publiek regtelijke verpligtingen op hen rusten, zonder daarom geheel publiek regtelijke ligchamen te worden. Het publiek regtelijk toezigt brengt niet mede, dat de private persoon zijne regten verliest.

Hij ontkent het, dat ergens in de Grondwet de waterschappen tot publiek regtelijke ligchamen gemaakt zijn. Wel wordt daarbij gevorderd een krachtig toezigt van Gedeputeerde Staten en van den Koning, ten aanzien van verkeerde handelingen, waardoor het algemeen belang schade zou kunnen lijden, maar meer niet. Daartegen verzet zich, naar zijne meening, niet de bepaling, dat de Staten de inrigting der waterschappen kunnen veranderen; want hij zal zich altoos verzetten tegen de opvatting, dat de Staten meerdere waterschappen kunnen bijeentrekken of bestaande scheiden. Voorts betoogt hij, dat de vraag, wie verpligt is te bepalen, geheel en al bij den burgerlijken regter en niet bij de administratieve magt te huis behoort.

Maar, toegegeven, dat de waterschappen publiek regtelijke ligchamen zijn, en dat dus de theorie van den heer Thorbecke juist ware, dan nog wil Spr. die theorie hier niet van toepassing gemaakt hebben; want zij komt daarop neder, om aan den Minister de magt te geven over de beurs der ingelanden te beschikken. Bij allen wil nu, om onpartijdig te zijn, is de Minister, wie ook, afhankelijk van de voorlichting van ambtenaren, onder hem staande en die ook van hem afhankelijk zijn. Bestond er eene goed georganiseerde administratieve regtsmagt, het ware iets anders. Overigens is de regtelijke magt niet vreemd aan de beslissing over waterschaps-geschillen.

De MIN. VAN BINNENL. ZAKEN zegt, dat het hier niet de vraag is, of men meer of min conservatief te werk gaat, maar of men aan de Regering eene zoodanige buitensporige magt geven wil, zonder genoegzamen waarborg voor de ingezetenen. De Regering meent, dat in dit ontwerp die waarborg gelegen is, welke niet, gelijk de heer van der Linden gisteren beweerde, eene hersenschim is, maar integendeel een krachtige en voldoende waarborg, terwijl de dwaling van den bedoelden Spr. haren oorsprong schijnt ontleend te hebben aan het leveren van het bewijs.

De Min. meent daarop te moeten antwoorden, dat in *foro criminali* geen negatief bewijs kan geleverd worden. Hier geldt het echter eene appreciatie van verordeningen en verpligtingen, die vervat is in een met redenen omkleed besluit van Gedep. Staten. Daarover zal het regterlijk oordeel loopen. Dus over de quaestie van bewijs zal geen sprake zijn. Wat aangaat het amendement en het stelsel, dat daarmede in verband wordt, herhaalt de Min., wat hij reeds bij de algemeene beschouwingen ter verdediging van de tusschenkomst der regterlijke magt, voor het geval van geschil over de betaling, heeft uiteengezet.

Voor zooverre het de noodzakelijkheid betreft, is het geheel eene quaestie van bestuur, en zelfs eene niet onbelangrijke quaestie; maar de vraag over de betaling moet, zoo er geschil komt, bij den regter worden gebragt. Hij doorloopt vervolgens de onderdeelen van het betoog van den heer Thorbecke, en beroept zich ook daarbij en licht nader toe, wat hij reeds gisteren daartegen heeft in het midden gebragt, en wat door andere sprekers is aangevoerd.

De MINISTER VAN JUSTITIE acht zich verpligt nog eene korte opmerking te maken. Het is een vaste regel, dat hij, die een werk gelast heeft, het moet betalen. Zoo een ander met de betaling belast wordt, dan moet er eene bepaalde verpligting bestaan. En over de vraag nu, of een obligo bestaat, mag niet dezelfde magt uitspraak doen, die het werk gelast heeft, maar alleen de burgerlijke regter; want het geldt hier (hoe men ook denke over het publiek of privaat regterlijk karakter der waterschappen) eene quaestie van betalen, betalen door de ingelanden, vertegenwoordigd door het bestuur van het waterschap, en dit nu is zeer zeker eene quaestie van zuiver privaat regt.

Nu moge men zeggen, het amend. is meer conservatief dan het stelsel van het gouvernement, maar dat conservatisme voert tot despotisme; en zoo de wet of het amend. ten doel heeft tegenstand te breken, zoo als de heer Thorbecke zeide, dan wil de Minister, ja, een krachtig gezag tegen onwillige besturen, maar geen verbreken van tegenstand ten koste van het regt en de billijkheid.

De heer VAN DER LINDEN zegt, dat het belang van het onderwerp hem nogmaals tot de vraag brengt, in hoever het recours bij den regter hier al dan niet baten zal. Hij komt op dat punt terug, om te betoogen, dat het eene hersenschim blijft. Men zegt wel, dat de al of niet gehoudenheid blijkt uit het met redenen omkleed besluit van Gedep. Staten, maar hij vraagt, loopt hier het geding alleen over de motieven van het besluit? Neen, men vraagt alleen van den regter een sententia declaratoria, eene uitspraak tot ongehoudenheid.

Hier is geheel iets anders dan een verzet tegen een dwangbevel. Men keere de zaak om: dat de commissaris des Konings de verpligting bewijze; dat deze het bestuur dagvare. De heer DE BRAUW heeft art. 7 verdedigd, op grond dat het waterschap eene privaat regterlijke inrigting is, maar dit is juist in strijd met de Memorie van Toelichting en met § 1, die aangenomen is. Dat is geheel van publiek regterlijken aard. Datzelfde lid kon ook niet deelen de opmerking, dat de Grondwet de waterschappen niet gemaakt heeft tot publiek regterlijke ligchamen.

Spr. antwoordt, dat de Grondwet de geheele wetgeving over de waterschappen aan de provinciale Staten heeft gegeven. Hun geheel bestaan hangt af van de provinciale Staten, die de geheele inrigting van het waterschap kunnen veranderen. Daarom herhaalt hij wat hij reeds gisteren zeide, dat de waterschappen niet alle op gelijke lijn kunnen worden geplaatst. Men moet eerst onderscheiden, welke waterschappen zijn van publiek en welke zijn van privaat regterlijken aard. Eerst dan kan men regelen stellen.

De heer THORBECKE zal nog een punt opnemen uit de rede van den Minister van Justitie. Deze maakte de opmerking, dat, die het werk gelast, ook de kosten moet betalen. Spr. deelt die meening hier niet. Het is hier gelasten op publiek gezag, en daar gaat die regel niet op. De minister heeft een citaat van Montesquieu tot staving van zijn gevoelen bijgebragt. Spr. antwoordt, dat Montesquieu zeer geijverd heeft tegen verwarring, om over publiek regt door den privaat-regter uitspraak te laten doen. Het geschil is niet alleen een geschil van publiek regterlijke inrigting, maar over publiek regterlijke verbindtenissen. Het betoog van den minister zou juist zijn, zoo de waterschappen privaat-regterlijke instellingen waren, maar dit wordt door den Minister van Binnenlandsche Zaken zelfs ontkend.

Men heeft opgemerkt, dat volgens het stelsel van Spr. hetzelfde gezag dat beveelt, uitspraak zou doen. Spr. antwoordt, dat men niet tot hetzelfde gezag komt, dat den last gaf, maar tot een hooger gezag. Is dat niet goed geregeld, men kan het veranderen en hij zou het den Min. van Justitie niet gaarne nazeggen, dat het beroep op den Koning niets beteekent. De Min. zeide, dat het geschil loopt over het obligo. Ook dit levert weder een bewijs op, dat de Min. zich in zijn stelsel beweegt. Maar buitendien, wat zal het baten? De Prov. Staten zijn toch meester van de inrigting van het waterschap. Als de verpligting niet duidelijk genoeg uit de inrigting blijkt, dan zullen Gedep. Staten eene verandering van de inrigting van het waterschap voorstellen, en dan zal hetzelfde resultaat worden verkregen.

De MINISTER VAN JUSTITIE beantwoordt den vorigen Spr. Hij, die een werk gelast, is wel tot betaling verpligt, ook een regeringspersoon, want als een regeringspersoon handelt, dan doet hij dit als vertegenwoordigende het gezag, namens hetwelk hij beveelt, en dat gezag wordt aansprakelijk. Nogmaals treedt hij in eene behandeling der vraag, of er geschil is over eene publiek regterlijke verbindtenis.

Naar zijne meening staat het stelsel van den heer Thorbecke gelijk met eene opheffing van de waterschappen. Mogt hij gezegd hebben, dat een beroep op den Koning niets beteekent, dan neemt hij dat gezegde terug. Zijn doel was alleen te doen uitkomen, dat eene uitspraak over verpligting tot betaling tusschen een waterschap en Gedep. Staten niet wel behoorde tot de kennisneming des Konings.

De beraadslagingen worden gesloten. Bij stemming wordt het eerste amendement van den heer Thorbecke verworpen met 36 tegen 17 stemmen. Vóór de heeren: de Poorter, Reinders, Thorbecke, van Eck, van Bosse, van Hoëvell, Jespers, van der Veen, Storm, Bots, Hoynck van Papendrecht, Dullert, Hugenholtz, Meeussen, de Lom de Berg, Zylker en Huguenin.

Tengevolge van dien uitslag worden de beide overige amendementen door den voorsteller ingetrokken.

Hierop worden de artt. 7—11 van het ontwerp der Regering aangenomen.

Art. 12. De heer SLICHER VAN DOMBURG draagt eene nieuwe zinsnede op dat artikel voor van dezen inhoud: „De aansprakelijkheid der ingelanden zal zich niet verder uitstrekken dan tot hunne eigendommen, in het betrokken waterschap gelegen.

De MINISTER VAN BINNENLANDSCHE ZAKEN zal zich tegen dit amendement niet verzetten, maar acht het niet noodig, omdat dit beginsel uit ons dijkregt volgt.

De heer SLICHER blijft op eenigen waarborg aandringen, al zij het dan ook in andere bewoordingen.

Bij stemming is het amendement *aangenomen* met 46 tegen 7 stemmen. — Tegen de heeren: van Bosse, de Brauw, Bots, Dullert, Rochussen, van der Linden en van Goltstein.

Art. 12 wordt aldus gewijzigd aangenomen. — Artt. 13—18 worden zonder discussie goedgekeurd.

Art. 19 wordt na einige woordenwisseling betrekkelijk de daar omschreven ten uitvoerlegging van vonnissen, met 39 tegen 14 stemmen goedgekeurd.

Art. 20 wordt mede na eene korte discussie over de daarbij toegekende actio popularis, met 45 tegen 8 stemmen goedgekeurd.

Artt. 21 en 22 worden nagenoeg met algemeene stemmen aangenomen.

§ 3 der wet handelt over de regeling van waterstaatsbelangen, meer dan eene provincie rakende.

De heer VAN LIJNDEN geeft te kennen, dat, al zou de geheele wet goed zijn, dit artikel hem voldoende zou voorkomen, om daartegen te stemmen.

De heer ELOUT ondersteunt zeer dat gevoelen.

De heer MACKAY is insgelijks van dat gevoelen.

De MIN. V. BINNENL. ZAKEN moet het artikel en de redactie handhaven.

De heer ELOUT zegt, dat zoo dit artikel onveranderd blijft, dit bezwaar zoo groot zal zijn, dat hij tegen de geheele wet stemmen zal.

De MIN. V. BINNENL. ZAKEN weet niet op welke andere wijze de zaak te regelen is en verdedigt nader het artikel.

De heer V. D. LINDEN ziet nu de bedoeling, om de zaken der waterschappen bij Koninklijk besluit te regelen, zoodra het twee provincien betreft. Hij acht zoo iets tegen de Grondwet en ook tegen den geest van hetgeen reeds door de vergadering is beslist.

Bij stemming wordt het geheele art. 28 *aangenomen* met 42 tegen 13 stemmen.

Tegen de heeren: Jespers, Wintgens, Storm, Mackaij, van Lijnden, van Nispen van Sevenaar, van Forest, Kien, Hoffman, van der Linden, van Reede van Oudtshoorn, Elout van Soeterwoude en Anemaet.

Daarna wordt het geheele ontwerp in omvraag gebragt en *aangenomen* met 35 tegen 20 stemmen.

Tegen de heeren: Jespers, van der Veen, Storm, Bots, Hoijnck van Papendrecht, Dullert, Mackay, van Lijnden,

Kien, Hugenholtz, Mecussen, Hoffman, van der Linden, de Lom de Berg, Huguenin, Elout van Soeterwoude, Anemaet, Thorbecke, van Bosse en van Hoëvell.

De VOORZITTER herinnert thans aan het vroeger genomen besluit, om na den afloop van de beraadslagingen over het ontwerp nopens de waterschappen een vrijen dag te houden en dan de discussien aan te vangen over het ontwerp tot afschaffing van den accijns op het gemaal. Diensvolgens zullen die discussien worden gehouden op overmorgen, Zaturdag, des morgens ten 11 ure.

De commissie in wier handen gesteld is het verslag over de verrigtingen der commissie nopens de wees- en momboirkamers gedurende het jaar 1854, brengt bij monde van den heer Dullert rapport uit. Het zal worden gedrukt en nader over de conclusie beslist.

De zitting is hierna gescheiden.

's Gravenhage, 31 Mei.

Z. M. heeft verleend de volgende pensioenen, als aan: W. H. Roijer, rijks-advocaat in Overijssel, ƒ 1466; C. W. Eckhout, directeur van het postkantoor te Amersfoort, ƒ 1320; L. A. Jamez, ontvanger der directe belastingen en accijnsen te Ginneken c. a., ƒ 1290; G. J. Koppelaar, id. te Gemert., ƒ 1058; J. Sepersen of Seepers, eerste boekhouder bij 's Rijks entrepôt te Rotterdam, ƒ 960; J. Omzeele, visiteur der in- en uitgaande regten en accijnsen te Heerde, ƒ 508; J. de Glindt, id. te Langakkerschans, ƒ 517; K. C. van Bijlevelt, brievenbesteller aan het postkantoor te 's Gravenhage, ƒ 300; J. C. Carstens, commies der 1ste kl. bij 's Rijks bel. te Zwolle, ƒ 332; J. H. Bunke, id. 3de kl. te Overasselt, ƒ 146; J. Firet, brievenbesteller aan het postkantoor te 's Gravenhage, ƒ 227; R. Leepolt of Leopold, id. te Winschoten, ƒ 86; J. N. Rulo, schatter van het slagtvee te Helmond, ƒ 30; J. Abbinge, id. te Westerbork, ƒ 14; H. Serink, id. te Doetinchem, ƒ 31; D. O. Wijma, id. te Kollum. ƒ 78; J. C. van Someren Fabritius, wed. van B. D. Hildebrandt, in leven directeur van het postkantoor te Zaandam, ƒ 181; A. P. Vorentholt, wed. van M. Lingbeek, in leven commies der 1ste kl. bij 's Rijks bel. te Sappemeer, ƒ 193, S. G. E. Bosch, wed. van mr. H. J. van Gennep, in leven ontvanger der domeinen te Arnhem, ƒ 841; C. H. S. Sanderson, wed. van G. N. Laan, in leven ontvanger der directe bel. te Utrecht, ƒ 2579; C. P. Wattié, wed. van P. van Embden, in leven commies der 2de kl. bij 's Rijks bel. te Rotterdam, ƒ 199; P. C. Goudenbergh, wed. van J. J. Lampers, in leven brievenbesteller te Haarlem, ƒ 68; A. M. Becking, wed van J. van Wingerde, in leven commies der 3de kl. bij 's Rijks bel. te Neerde, ƒ 98.

Z. M. heeft benoemd tot voorzitter of dijkgraaf van den Dintelpolder, A. J. Burgers; tot 3de lid bij het bestuur van den Augustapolder, A. Groffen; tot 2de lid bij het bestuur van den Theodoruspolder, P. J. C. F. van Hasselt; tot gezworenen in het bestuur van den polder den Ruigenhil, P. P. Maris en A. J. Punt; van den polder de Oude Heijningen, L. Segboer; tot dijkgraaf van den polder Charlois, D. Wzn. van der Wel; tot heemraad van den polder Charlois, J. Noordzij Jz.; tot dijkgraaf van de polders Robbenoord en Plompert, F. Bekker; tot heemraad van de polders Robbenoord en Plompert, G. Blok Az.; tot heemraad in het bestuur van den Koekendijk en stranden tot Schardam wegens de gemeente Oudendijk, M. Bierman; tot dijkgraaf van het waterschap Eijerland, F. van Wageningen; tot watergraaf van het waterschap Heijcop, jhr. J. C. Martens van Sevenhoven; tot leden in het collegie van gecommitteerde geërfden van Eemnes, mr. S. P. baron van Heemstra en mr. J. W. Römer; tot dijksvolmagt der Zeedijks-contributie van het Oud Bildt, A. D. Wassenaar; tot gecommitteerde in het polderbestuur van het Workummer Nieuwland, T. K. Tjebbes; tot gecommitteerde in het bestuur van den polder Sekdoorn, H. Graveman; tot dijkregter van het kerspel Beerta, F. P. Haan; tot lid of volmagt van den Finsterwolder polder E. H. Ebbens; tot dijkregter van Nieuw Beerta, J. M. Borema; tot dijkregter van Kroonpolder, S. A. ten Have.

Z. M. heeft aan den heer A. Kuenen, buitengewoon hoogleeraar in de faculteit der godgeleerdheid te Leijden, eervol ontslag verleend als adjutor interpretis legatio Warneriani, en als zoodanig benoemd den heer P. de Jong, student in de godgeleerdheid te Leijden.

—

Z. M. heeft aan J. Schreurs, op zijn verzoek, eervol ontslag verleend als burgemeester van Cadier en Keer; en benoemd tot burgemeester van Cadier en Keer J. Brouwers; tot burgem. van Beek P. J. Lemmens.

—

Z. M. heeft de benoeming van den burgem. van Hoevelaken W. F. Kuijk, tot secretaris dier gemeente bekrachtigd.

—

Z. M. heeft benoemd tot regter-plaatsvervanger in de arrondissements regtbank te 's Hertogenbosch, mr. F. H. L. Moleschott, advocaat aldaar; aan mr. W. H. Cost Jordens, op verzoek, met den 1sten Julij e. k. een eervol ontslag verleend als kantonregter te Deventer, onder dankbetuiging voor de vele en gewigtige diensten, door hem als zoodanig aan den lande bewezen; en aan C. J. Loncq, op verzoek eervol ontslag verleend als griffier bij de arrondissements-regtbank te Rotterdam.

* H. M. de Koningin heeft heden een uitstapje naar Rotterdam gedaan.

De Provinciale Staten van Groningen hebben heden met 23 stemmen gekozen tot Lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal Mr. M. Sichterman van de Brake, procureur te Winsum.

* H. M. de Koningin-moeder heeft aan de Maatschappij van Moederlijke weldadigheid te Zwolle, op nieuw van HD. voortdurende belangstelling in die inrigting doen blijken door de toezending der aanzienlijke gift van ƒ 200.

* De Gemeenteraad van 's Gravenhage heeft gisteren de beraadslagingen over het ontwerp der Algemeene Politie-verordeningen ten einde gebragt; zullende de eindstemming over het geheele ontwerp, in de eerstvolgende zitting plaats hebben.

* Heden morgen heeft op de burgerlijke begraafplaats de plegtige ter-aarde-bestelling plaats gehad van den WelEerw heer Ds. Reudler. Benevens de bloedverwanten volgde de geheele kerkeraad in rijtuigen het stoffelijk overschot. De plegtigheid werd geopend door de weezen, die bij het graf een gezang aanhieven, waarna door den WelEerw. heer Ds. Meppen eene treffende toespraak werd gehouden, gerigt zoo tot de bloedverwanten als tot de leden van den kerkeraad. De WelEerw. Ds. Kramer, die door eene ligte ongesteldheid verhinderd werd aan de ter-aarde-bestelling van zijn ambtgenoot en vriend deel te kunnen nemen, was aan het sterfhuis verbleven, doch namens Z.W.Eerw. werd door den WelEerw. heer Ds. Meppen, een treurdicht voorgedragen. Deze plegtigheid werd besloten met een gezang door gemelde weezen. Alle aanwezigen verlieten, diep geschokt, het graf, waarin hun waardige vader en hooggeschatte leeraar te ruste was gelegd.

* In de residentie is aangekomen en aan het *Hôtel de l'Europe* afgestapt de Luit.-Generaal Baron Nepveu, komende van Breda, alwaar hij het voorzitterschap heeft bekleed bij de commissie van onderzoek van de kadetten der Koninklijke militaire akademie voor de zee- en landmagt.

* De collecten, die Zondag jl. bij de verschillende Godsdienstoefeningen in de Herv. kerken hebben plaats gehad, ten behoeve der noodlijdende kerken en personen in ons vaderland hebben opgebragt de som van ƒ 431.22.

Men verneemt, dat de *Witte Societeit* en de societeit *de Vereeniging*, hier ter stede, toegang zullen verleenen aan de leden van de Belgische societeit *Caecilia*.

* De heeren, die voor eenigen tijd met den verkoop tegen verminderden prijs van aardappelen, weder waren aangevangen hebben huns ondanks door de stijging der prijs, daarmeê moeten eindigen. Zij mogen zich evenwel verblijden, dat zij in dat kort tijdsbestek ruim een duizendtal mudden hebben afgezet, tegen minderen prijs dan men daarvoor elders moest besteden. Zij koesteren thans de hoop dat spoedig, bij het naderen van den zomer, eene algemeene daling der levensmiddelen zal plaats grijpen.

* Voor 's Rijks rekening is uitgegeven en bij de directien der Marine te Amsterdam, Willemsoord, Vlissingen en Hellevoetsluis verkrijgbaar gesteld het werkje, getiteld: *Militaire Wetten voor het krijgsvolk te Water en daartoe betrekkelijke bepalingen.*

Aan een particulier schrijven uit 's Gravenhage, van den 25sten Mei, ontleent de *Groningsche Courant* de volgende mededeelingen, die nog niet van elders bekend zijn.

Op het voorloopig verslag van de Tweede Kamer, ten opzigte van het wetsontwerp op *de uitoefening der veeartsenijkunde* is nog geen antwoord van de zijde der Regering ingekomen; maar wel loopt het gerucht, dat er geen antwoord op komen zal en dat de Regering, afgeschrikt door de vele bedenkingen, in en buiten de Kamer tegen dit wetsontwerp gemaakt, hetzelve provisioneel zal laten liggen.

De staats-commissie omtrent *de emancipatie der slaven* schijnt nog steeds bezig te zijn om de laatste hand aan hare onderzoekingen te leggen. Men heeft althans die leden van deze commissie, die tevens leden van de Tweede Kamer zijn, in den laatsten tijd bij voortduring in de Kamer gemist.

Het gewijzigd wetsontwerp van den heer Wintgens, tot instelling van *plaatselijke rade van gezondheid*, zal hoogst waarschijnlijk geen aanleiding geven tot nader onderzoek in de sectiën. Hoe wenschelijk de openbare gezondheidsregeling ook voorkome, dit ontwerp, zoo als het daar ligt, schijnt geen bijval te kunnen vinden; ofschoon dan ook, de voorsteller nog niet genegen schijnt te zijn om hetzelve in te trekken en zijn strijd in eene totale nederlaag schijnt te moeten eindigen.

Men verneemt, dat het programma der feesten, welke gegeven zullen worden bij gelegenheid der viering van het 280jarig bestaan der Leijdsche Hoogeschool vastgesteld is als volgt: Den 11 Junij plegtige inhaling der reunisten, ten 11½ ure; den 12 Junij maskerade, voorstellende den intogt van Karel V in Dordrecht, bij gelegenheid zijner huldiging tot Graaf van Holland, op den 3 Junij 1515. Aanvang ten 5 ure. Na den afloop heeren-concert op de studenten-societeit *Minerva*; den 13 Junij matinée musicale, te geven door het studenten-corps aan den Vink buiten Leijden. Aanvang ten 1 ure; den 14 Junij vauxhal, vuurwerk en bal, te geven door de studenten-societeit *Minerva*, op de Ruïne te Leijden. Aanvang ten 6½ ure; den 15 Junij, vauxhal en bal, te geven door het studenten-muzyk-gezelschap *Sempro Crescendo*, aan den Vink. Aanvang nemende ten 6½ ure; en den 16 Junij heerenconcert in de societeit *Minerva*. Aanvang des avond ten 10 ure.

Blijkens eene mededeeling van het Oostenrijksche telegraafbestuur is te Bochnia, in Gallicie, een telegraafkantoor geopend. Vermits deze plaats in den 7den kring van alle Nederlandsche kantoren ligt, wordt voor een enkel berigt daarheen aan die kantoren 8.40 gl. betaald.

Sedert den 20sten dezer zijn te Anclam en Wolgast, in Pruissen, telegraafkantoren geopend. Beide kantoren liggen van Assen, Groningen en Meppel in den 4den, en van de overige Nederlandsche kantoren in den 5den kring. Voor een enkel berigt naar een dier plaatsen wordt mitsdien te Assen, Groningen en Meppel 4.80 gl. en aan de overige Nederlandsche kantoren 6.00 gl. betaald.

Ten gevolge van eene gedeeltelijke vermindering overseinings kosten van berigten over Zwitserland Sardinie is een goedkoopere weg naar sommige Sardin kantoren opengesteld. Dien ten gevolge worden de vroeg bekend gemaakte tarieven door een ander vervang waarin de minst kostbare weg voor elk in dat Rijk g gen kantoor is aangegeven.

Voor den doorvoer van telegrafische berigten, is Zwitserland eene doorgaande nachtdienst ingesteld.

Het Zwitsersche telegraafkantoor te Horgen ligt in 1sten kring van de Oostenrijksche grenspunten bij Höc en Oberried, en niet in den tweeden zoo als vroeger bekend gemaakt.

* Het kantoor voor den rijkstelegraaf te Schiedam, gevestigd worden in het Wacht-locaal aan de Markt; n wij vernemen is men bereids bezig met het leggen den draad om Schiedam met de verschillende telegr lijnen in verbinding te brengen. *(Schied. Ct.)*

Gisteren avond had in de groote zaal van de soc *Harmonie* te Rotterdam, de prijsuitdeeling aan de leerlin der *Academie van Beeldende Kunsten en Techni Wetenschappen* plaats. Eenige leden van den gemeente vertegenwoordigers van meest alle wetenschappelijke stellingen, en een talrijk publiek woonden deze pl heid bij.

Het getal der toegewezen prijzen is geweest dat der accessits 46, en dat der persoonlijke eervolle melding 26.

Het hulp-muntlocaal, hetwelk te Utrecht buiten Wittenvrouwen-poort geplaatst zal worden, is den 26 dezer door den heer J. C. van Berkum voor de som ƒ 14,843 aangenomen.

Blijkens verslag van den toestand der gemeente Mi burg, bedroeg de wettige bevolking aldaarop 1 Januarij 18 7143 mannen en 8705 vrouwen; totaal 15848.

Door den Kerkeraad der Evangelische Luthersche Geme te Kampen is de volgende Nominatie geformeerd, als heeren W. F. Loman te Tiel; R. Reudler te Wilder J. A. Schuurman te Monnikendam en J. W. F. Lub Weddinck te Harlingen.

Wij vernemen, dat zich thans in het huis van bu lijke en militaire verzekering te 's Hertogenbosch een soon bevindt, die aldaar als deserteur uit de Nederland dienst gedetineerd is en uit de Krim is teruggekeerd. wij wel onderrigt zijn, wordt het verblijf van dien in dat huis nog al veraangenaamd door het bezoek onderscheiden personen, die gaarne uit zijnen mond aantal bijzonderheden vernemen van het schouw waarvan dat, tot heden schier onbekende gedeelte o aardbodems thans het tooneel is.

(N. Noordbr.)

Prijs-Courant der Effecten.

AMSTERDAM, 31 Mei 1855.

Nederland.	Pct.		**Rusland.**	Pct.	
Ned. W. Schuld.	2½	62 5/8 3/4 5/8			
Dito Certificat.	3	74 5/8	*Hope* 1798/1816	5	102 3/4
Dito Dito ..	4	92 3/16	Dito 1828/1829	5	101 5/8
O. I. Leening..	4		Cert. 1831/1833	5	88 1/4
Amort. Syndic.	3½	90	Dito Dito	4½	87 5/8
Hand.-Maats. .	4½		Dito *Hope* . . .	4	76 3/4
Belgie.			Dito *Stieglitz* .	5	76 3/4
Certificaten. . .	2½		Dito dito 5e Ser.	4	
D° *Rothschild* .	2½		Dito 1854 . . .	5	81 [illegible]
Frankrijk.			Inschr. Assig. .	6	
Obligatien . . .	3		Certific. dito. .	6	59 3/4
Spanje.			**Polen.**		
Nieuwe	1	18 1/8	Obligatien . . .	4	
Dito Buitenl. .	3		**Oostenrijk.**		
D° Binnenl. 0/m.	3	31			
Bew. Sp. Com.			Metalliek . . .	5	61 1/4
Amort. Schuld.		4	Dito bet. Amst.	5	78 15/16
Portugal.			Dito Nation. .	5	64 15/16
Londen nieuwe.	3	39	Dito 1847 . .	2½	31 9/16
Dito uitgest . .	4		Dito 1851/1852	2½	31 9/16

Gren., te Lond. p. s. 100. 2½ pct. 16¾; dito Uitg. ¾; Venez. 28½, ¾; dito Uitg. 1 pct. 11⅞.

Bij algemeen weinig affaire waren Hollandsche fonds flaauwer, en de vreemde alle nagenoeg onveranderd, me zondering echter van Mexicanen, welke wederom hoog zocht bleven.

LONDEN, Woensdag 30 Mei. Consols op t. 92⅛, op 10 Junij 92⅞, 93, 93⅛, ¼; N. Mexic. 3 pct. 22, Gren. Uitg. 6⅞; Ecuador 3⅞, 4; Sardinie 88; T leening 83, 82; Spanje 1 pct. 18⅞, ⅝; dito 3 pc 37⅞; Rusl. 4½ pct. 89½; dito 5 pct. 99, 99½; Holl. 93; dito 2½ pct. 64, 64.

PARIJS, Woensdag 30 Mei. Fr. 4½ pct. 94; pct. 70.35; Sp. binn. 3 pct. 31⅞; dito 1 pct. 18

WEENEN, Woensdag 30 Mei. N. Metall. 80; Nat. 84⅞; Bankactien 988; Lombarden 103; Loten 1854 Wissel op Londen 12.17; dito op Parijs 146⅞; Zilve

MADRID, Dingsdag 29 Mei. Sp. 3 pct. binn. 1 pct. 17.90.

Gedrukt bij C. H. SUSAN, Jr., te 's Graven